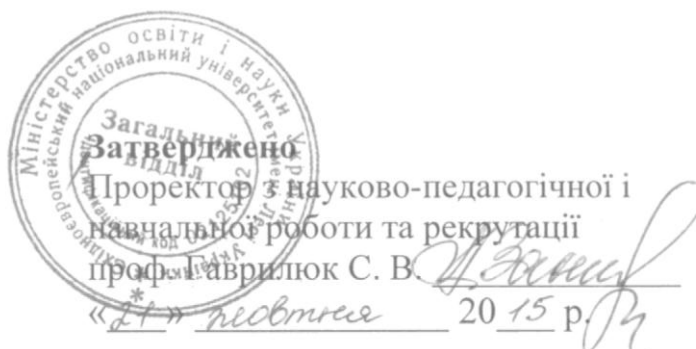

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра документознавства і музейної справи

МУЗЕЙНА ЕТИКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

нормативної дисципліни

Підготовки Магістр

**спеціальності 8.02010301 Музейна справа та охорона пам'яток
історії та культури**

Луцьк – 2015

Робоча програма навчальної дисципліни “Музейна етика” для студентів за спеціальністю 8.02010301 «Музейна справа та охорона пам’яток історії та культури». – «___» _____ 2015 р. – 24 с.

Розробник: Чибирак С. В., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри документознавства і музейної справи

Рецензент: Кучинко М. М., доктор іст. наук, професор кафедри археології, давньої та середньовічної історії України.

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри документознавства і музейної справи
протокол № 1 від 27. 08. 2015 р.

Завідувач кафедри: _____ (_____)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією історичного факультету

протокол № ____ від ____ . ____ . 2015 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (інституту) _____ (_____)

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від ____ . ____ . 2015 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни “Музейна етика”, складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів **спеціальності 8.02010301 “Музейна справа та охорона пам’яток історії та культури”**.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є мораль музейного працівника як спосіб взаємодії з іншими людьми, із соціальним та природним світом; а також тенденції та закономірності становлення й розвитку музейної етики.

Міждисциплінарні зв’язки з суспільними та гуманітарними науками: філософією, культурологією, історією, пам’яткознавством, музеєзнавством, лінгвістикою та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Історія етики.
2. Ділова етика музейного працівника.
3. Кодекс музейної етики.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів 4	0201 <i>Культура</i>	дисципліна професійної та практичної підготовки
	Спеціальність 8.02010301	
Модулів 3	<i>Музейна справа та охорона пам’яток історії та культури</i>	Рік підготовки 5
Змістових модулів 3		Семестр 9
ІНДЗ: є		Лекції 20 год.
Загальна кількість годин 120		Практичні (семінари) 26 год.
Тижневих годин (для денної форми навчання):	<i>Магістр</i>	Лабораторні 0 год.
		Самостійна робота 66 год.
		Індивідуальна робота 8 год.

Аудиторних 2,5 годин Самостійної роботи 4 год.		Форма контролю: <u>залік</u>
---	--	------------------------------

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Музейна етика” є комплексне узагальнення студентами теоретичних основ музейної етики та застосування практичних знань та вмінь у професійній діяльності.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Музейна етика” є:

- ознайомити студентів із сучасними етичними проблемами музею, консервації та збереження культурної спадщини;
- розглянути філософські та практичні моральні дилеми, що виникають в ході музейної роботи;
- вивчити етичний аспект взаємодії керівництва і співробітників музею, музейного товариства та ринку музейних творів, професійного музейного товариства і суспільства.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- специфіку предмету етики;
- поняття категорій етики в історичному контексті;
- історичні та етнокультурні основи етики;
- специфіку професійної моралі і етики;
- нормативні документи, що регламентують усі аспекти діяльності музеїв;
- етичні та моральні норми музейних працівників;
- понятійно-категоріальний апарат науки.

вміти :

- аналізувати категорії етики;
- визначати історичні та етнокультурні основи етики;
- характеризувати основні категорії етики, у контексті професійної діяльності музейних працівників;
- аналізувати фахову специфіку музейної етики;

- визначати етичні та моральні норми музейних працівників;
- обґрунтовано оцінювати сучасні етичні явища;
- застосовувати знання основних етичних концепцій в межах сучасних проблем.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія етики

Тема 1. Етика як наука

Визначення поняття “етика”. Зміст науки. Предмет, об’єкт і завдання етики. Види етики. Основні поняття і категорії етики: мораль, культурні цінності, інтелектуальні цінності та ін.

Тема 2. Історія етики як філософської науки

Етика в Стародавній Греції (Геракліт, Сократ, Платон, Аристотель та його праці «Нікомахова етика», «Евдемова етика» та «Велика етика»). Етика доби Середньовіччя (Августин Блаженний та Фома Аквінський) та Відродження (Дж. Манетті, Н. Макіавеллі, теорія утопістів). Етичне вчення доби раціоналізму та Просвітництва XVII–XVIII ст. (Френсіс Бекон, Григорій Сковорода).

Тема 3. Філософсько-історична сутність етики

Етика класиків німецької філософії (Етика І. Канта, Г. Гегеля, "Науковчення" Й. Фіхте. Етика свободи Ф. Шеллінга). Соціально-етичний радикалізм (Утопічний соціалізм. Револьюційний демократизм (Росія, Україна). Револьюційне народництво: ідея "морального боргу").

Тема 4. Філософсько-історична сутність етики

Соціально-етичний лібералізм XIX–XX ст. (Утилітаризм. Позитивізм. Прагматизм. "Філософія життя". Метаетика. Етика "всеєдності"). Сучасний стан етики (біоцентрична етика, біоетика, фемінізм та етика, етика ненасильства, міжрелігійна етика).

Тема 5. Категорії етики у контексті збереження культурної спадщини

Сутність основних категорій етики: моральна вимога; моральний вибір; моральні чесноти і вади; добро і зло; справедливість; совість (сумління); гідність і честь; моральний ідеал, сенс життя; щастя. Складові частини етики як основи професіоналізму музейного працівника.

Змістовий модуль 2. Ділова етика музейного працівника

Тема 6. Професійна етика музейника

Політика прийняття на роботу. Призначення директора або керівника. Компетентність музейного персоналу. Підготовка персоналу. Музейний персонал і волонтери. Професійність. Етичні обов'язки музейних працівників. Конфіденційність.

Тема 7. Професійна поведінка музейного працівника

Етичні обов'язки музейних працівників. Професійна відповідальність. Відповідальність за суспільноважливу і наукову інформацію. Професійна поведінка та приватні інтереси. Особиста поведінка.

Тема 8. Етика державного службовця

Правове забезпечення етичної поведінки державних службовців. Кодекс поведінки державних службовців та його прикладного значення.

Тема 9. Підготовка та проведення ділових зустрічей

Домовленість про ділову зустріч. Зустріч делегації. Діловий протокол (1. Предмет ділової зустрічі. 2. Місце проведення. 3. Часові межі. 4. Кількість учасників. 5. Матеріали для обговорення та підсумкові документи зустрічі).

Тема 10. Техніка ділового спілкування

Психологічна культура спілкування. Практика ведення переговорів. Особливості спілкування з іноземцями

Тема 11. Вербальні та невербальні форми ділового спілкування

Функції ділового спілкування. Перепони у спілкуванні. Рівні ділового спілкування. Трактування невербальної поведінки

Тема 12. Ділова атрибутика

Ділові подарунки. Візитні картки.

Тема 13. Діловий одяг

Діловий одяг чоловіків. Діловий одяг жінок. Зачіска. Макіяж

Змістовий модуль 3. Кодекс музейної етики

Тема 14. Національне законодавство зі збереження всесвітньої культурно-історичної спадщини

Основи законодавства України про культуру (1992), Закон України «Про музеї та музейну справу» (1995), Положення «Про музейний фонд України» (2000), Указ Президента України «Про заходи, що стосуються підтримки краєзнавчого руху в Україні» (2001), Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» (2001).

Тема 15. Міжнародне право зі збереження світової природної і культурної спадщини

Конвенція про захист культурних цінностей в умовах озброєного конфлікту. (Перший протокол, 1954 р., Другий протокол, 1999 р.), Конвенція про засоби заборони і запобігання незаконному імпорту, експорту і передавання права власності на культурне майно (ЮНЕСКО, 1970 р.).

Тема 16. Міжнародне право зі збереження світової природної і культурної спадщини

Конвенція щодо вкрадених і незаконно експортованих культурних об'єктів (1995 р.), Конвенція про захист підводної спадщини (ЮНЕСКО, 2001 р.), Конвенція про охорону духовної культурної спадщини (ЮНЕСКО, 2003 р.).

Тема 17. Міжнародна рада музеїв

Міжнародна рада музеїв. Історія створення. Структура, мета та завдання ICOM. Український комітет Міжнародної ради музеїв. Мета та завдання всеукраїнської громадської організації ICOM.

Тема 18. Міжнародні комітети музеїв ICOM та їх роль в регулюванні відносин між музеями світу

Міжнародний Комітет з колекцій та діяльності музеїв міст. Міжнародний Комітет з питань освіти та культурної діяльності. Міжнародний Комітет музеїв і

колекцій сучасного мистецтва. Міжнародний Комітет історичних будинків-музеїв. Міжнародний Комітет музеїв і колекцій предметів археології і історії.

Тема 19. Кодекс музейної етики від ICOM

Кодекс музейної етики, затверджений генеральною Асамблеєю Міжнародної ради музеїв (ICOM) 8 жовтня 2004 р. пропонує стандарти у поведінці і діяльності музейним працівникам всього світу. А також регулює надання професійних консультацій музейними працівниками відвідувачам чи колегам.

Тема 20. Кодекс музейної етики від ICOM

ICOM сприяє співпраці та консультаціям між усіма музеями, що мають схожі інтереси в царині колекціонування. Партнерство з музеями тих країн, що втратили частину своєї спадщини. Відновлення прав на культурні цінності.

Тема 21. Музейна етика відносно колекцій

Комплектування та переміщення колекцій. Охорона і захист колекцій. Експозиція та дослідження музейних колекцій.

Тема 22. Професійна етика консерваторів та реставраторів

Головна мета професійних консерваторів та реставраторів за кодексом ICOM. Професійна поведінка. Експертиза та наукові дослідження. Профілактична консервація. Загальні відомості про методики експертних оцінок творів мистецтва. Ідентифікація мистецького об'єкта. Головна мета професійних консерваторів та реставраторів. Професійна поведінка. Експертиза та наукові дослідження. Профілактична консервація. Робота з об'єктом. Документація. Надзвичайні ситуації.

Тема 23. Надання послуг по експертизі пам'яток, оцінці культурних цінностей

Порядок надання послуг по експертизі пам'яток, оцінці культурних цінностей. Етичні вимоги до надання експертизи. Проведення оцінки пам'яток, встановлення оригінальності та права на законне володіння.

4. Структура навчальної дисципліни

Тема 14. Національне законодавство зі збереження всесвітньої культурно-історичної спадщини	4	2			2	
Тема 15. Міжнародне право зі збереження світової природної і культурної спадщини	3		2		1	
Тема 16. Міжнародне право зі збереження світової природної і культурної спадщини	3		2		1	
Тема 17. Міжнародна рада музеїв	6		2		4	
Тема 18. Міжнародні комітети музеїв ICOM та їх роль в регулюванні відносин між музеями світу	4	2			2	
Тема 19. Кодекс музейної етики від ICOM	4	2		1	1	
Тема 20. Кодекс музейної етики від ICOM	4	2		1	1	
Тема 21. Музейна етика відносно колекцій	4		2		2	
Тема 22. Професійна етика консерваторів та реставраторів	4		2		2	
Тема 23. Надання послуг по експертизі пам'яток, оцінці культурних цінностей	4		2		2	
Разом за змістовим модулем 3	40	8	12	2	18	
Усього годин	120	20	26	8	66	

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Категорії етики у контексті збереження	2

	культурної спадщини 1. Сутність основних категорій етики: моральна вимога; моральний вибір; моральні чесноти і вади; добро і зло; справедливість; совість (сумління); гідність і честь; моральний ідеал, сенс життя; щастя. 2. Категорії етики у контексті збереження культурно-історичних цінностей.	
2	Філософсько-історична сутність етики 1. Етика класиків німецької філософії (Етика І. Канта, Г. Гегеля. "Науковчення" Й. Фіхте. Етика свободи Ф. Шеллінга) 2. Соціально-етичний радикалізм (Утопічний соціалізм. Революційний демократизм (Росія, Україна). Революційне народництво: ідея "морального боргу") 3. Соціально-етичний лібералізм ХІХ–ХХ ст. (Утилітаризм. Позитивізм. Прагматизм. "Філософія життя". Метаетика. Етика "всеєдності") 4. Сучасний стан етики (біоцентрична етика, біоетика, фемінізм та етика, етика ненасильства, міжрелігійна етика)	4
3	Етика державного службовця 1. Правове забезпечення етики поведінки державних службовців. Кодекс поведінки державних службовців. 2. Етика державних службовців. Світова практика. 3. Етика туризму: А. Етика туриста Б. Етика екскурсовода	2
4	Техніка ділового спілкування 1. Психологічна культура спілкування 2. Практика ведення переговорів 3. Особливості спілкування з іноземцями	2
5	Вербальні та невербальні форми ділового спілкування 1. Функції ділового спілкування 2. Перепони у спілкуванні 3. Рівні ділового спілкування 4. Трамбування невербальної поведінки	2
6	Діловий одяг 1. Діловий одяг чоловіків 2. Діловий одяг жінок. Зачіска. Макіяж.	2

7	Міжнародне право зі збереження світової природної і культурної спадщини 1. Конвенція про захист культурних цінностей в умовах озброєного конфлікту. (Перший протокол, 1954 р., Другий протокол, 1999 р.). 2. Конвенція про засоби заборони і запобігання незаконному імпорту, експорту і передавання права власності на культурне майно (ЮНЕСКО, 1970 р.). 3. Конвенція щодо вкрадених і незаконно експортованих культурних об'єктів (1995 р.). 4. Конвенція про захист підводної спадщини (ЮНЕСКО, 2001 р.). 5. Конвенція про охорону духовної культурної спадщини (ЮНЕСКО, 2003 р.).	4
8	Міжнародна рада музеїв 1. Міжнародна рада музеїв. Історія створення. 2. Структура мета та завдання ICOM. 3. Український комітет Міжнародної ради музеїв. 4. Мета та завдання всеукраїнської громадської організації ICOM.	2
9	Музейна етика щодо колекцій 1. Комплектування та переміщення колекцій. 2. Охорона і захист колекцій. 3. Експозиція та дослідження музейних колекцій.	2
10	7. Надання послуг по експертизі пам'яток, оцінці культурних цінностей 1. Порядок надання послуг по експертизі пам'яток, оцінці культурних цінностей. 2. Етичні вимоги до надання експертизи. 3. Проведення оцінки пам'яток, встановлення оригінальності та незаконний матеріал.	2
11	8. Професійна етика консерваторів та реставраторів 1. Головна мета професійних консерваторів та реставраторів за кодексом ICOM. Професійна поведінка. 2. Експертиза та наукові дослідження. Профілактична консервація.	2
	Разом	26

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Опрацювати питання: "Що таке «етика»? ".	4
2	Опрацювати питання: "Сучасний стан етики".	8
3	Опрацювати питання: "Етика державних службовців в Україні".	4
4	Опрацювати питання: "Етика державних службовців. Світова практика".	4
5	Описати як Ви домовляєтесь про ділову зустріч.	6
6	Описати як має відбуватися: "Зустріч делегації у музеї".	6
7	Опрацювати питання: "Професійна поведінка та приватні інтереси".	4
8	Опрацювати питання: "Експозиція та дослідження музейних колекцій: етичний аспект".	4
9	Опрацювати питання: "Охорона і захист колекцій. Теорія і практика".	2
10	Скласти: "Науково-уніфікований паспорт пам'ятки культури".	2
11	Написати: "Протокол оцінки пам'яток культури".	2
12	Опрацювати питання: "Етика під час проведення експертизи та наукових досліджень. Профілактика і консервація".	4
13	Опрацювати питання: "Етичні вимоги до надання експертизи".	4
14	Скласти схему діяльності ICOM.	2
15	Опрацювати історію створення та діяльності ICOM	2
16	Опрацювати питання: "Вступ українського музею до членів ICOM".	4
17	Опрацювати питання: "Формування етичних норм у музейних працівників".	4
	Разом	66

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання виконується у формі реферату за обраною студентом темою та складеним відповідно до кожної теми планом (список тем подається нижче). Реферат може містити додатки. У кінці виконаного завдання потрібно вказати опрацьовану літературу, перелік якої обов'язково повинен включати наукові публікації за останні три роки.

Повнота висвітлення обраної теми визначатиме оцінку (максимально 10 балів).

Тематика індивідуально-дослідних завдань:

1. Походження моралі, її призначення та основні властивості: нормативність, оціночність, імперативність.
2. Система моральної регуляції: моральні цінності та ідеали, норми і принципи моралі.
3. Моральні виміри особистості.
4. Моральний абсолютизм Сократа.
5. Етика у контексті філософії Аристотеля «Велика етика».
6. Релігійна етика Середньовіччя: християнство, іслам.
7. Етичні погляди Відродження.
8. Етична система І. Канта.
9. Посткласична етика: А. Шопенгауер, Ф. Ніцше.
10. Етичні норми у контексті збереження культурної спадщини.
11. Роль етики в системі суспільних відносин музейного середовища.
12. Науково-уніфікований паспорт пам'ятки культури. Протокол оцінки пам'яток культури.
13. Значення Міжнародної Ради Музеїв в збереженні всесвітньої культурно-історичної спадщини.
14. Висвітлити діяльність одного із міжнародних Комітетів ICOM (довільний вибір)
15. Правові та етичні положення щодо комплектування музейних колекцій.
16. Українська ментальність та збереження культурно-історичної спадщини.
17. Народна мораль і етика українців.

8. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

9. Питання для підсумкового контролю

1. Що таке «етика»?

2. Предмет і завдання етики.
3. Основні поняття і категорії етики.
4. Етика в античну добу.
5. Етика доби Середньовіччя та Відродження
6. Етичне вчення доби раціоналізму та Просвітництва XVII-XVIII ст.
7. Етика класиків німецької філософії (Етика І. Канта, Г. Гегеля. "Науковчення" Й. Фіхте. Етика свободи Ф. Шеллінга)
8. Соціально-етичний радикалізм (Утопічний соціалізм. Революційний демократизм (Росія, Україна). Революційне народництво: ідея "морального боргу")
9. Соціально-етичний лібералізм XIX–XX ст. (Утилітаризм. Позитивізм. Прагматизм. "Філософія життя". Метаетика. Етика "всеєдності")
10. Моральні аспекти професійності.
11. Професійна етика наукового працівника.
12. Правове забезпечення етики поведінки державних службовців. Кодекс поведінки державних службовців.
13. Етика державних службовців. Світова практика.
14. Етика туризму: туриста та екскурсовода
15. Домовленість про ділову зустріч
16. Зустріч делегації
17. Діловий протокол
18. Діловий одяг
19. Візитні картки
20. Етичні обов'язки музейних працівників.
21. Професійна відповідальність. Відповідальність за суспільно важливу і наукову інформацію.
22. Професійна поведінка та приватні інтереси.
23. Етика та професійна поведінка працівників музеїв.
24. Професійна відповідальність.
25. Професійні взаємовідносини.

- 26.Професійні консультації.
- 27.Психологічна культура спілкування
28. Практика ведення переговорів
- 29.Особливості спілкування з іноземцями
- 30.Законодавство України щодо збереження культурно-історичної спадщини
- 31.Міжнародне право зі збереження світової природної і культурної спадщини
- 32.Міжнародна рада музеїв. Історія створення.
- 33.Структура, мета та завдання ICOM.
- 34.Міжнародні комітети музеїв ICOM
- 35.Український комітет Міжнародної ради музеїв.
- 36.Мета та завдання всеукраїнської громадської організації ICOM.
- 37.Комплектування та переміщення колекцій.
- 38.Охорона і захист колекцій.
- 39.Експозиція та дослідження музейних колекцій.
- 40.Порядок надання послуг по експертизі пам'яток, оцінці культурних цінностей.
- 41.Етичні вимоги до надання експертизи.
- 42.Проведення оцінки пам'яток, встановлення оригінальності та незаконний матеріал.
- 43.Головна мета професійних консерваторів та реставраторів. Їх професійна поведінка.

10.Методи навчання:

- словесні;
- наочні;
- інтерактивного навчання;
- репродуктивні;
- проблемного викладу.

11.Методи та засоби діагностики успішності навчання:

- усне опитування;
- письмові роботи;
- контрольні роботи;
- виконання ІНДЗ;
- залік.

12.Розподіл балів, які отримують студенти

Дисципліна складається з двох змістових модулів та її вивчення передбачає виконання ІНДЗ. Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 30 балів);
2. виконання ІНДЗ, які зараховуються у поточний контроль (максимум 10 балів);
3. модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Модуль 1	Модуль 2 (ІНДЗ)	Модуль 3 (Модульний контроль)	Сума балів
Змістовий модуль 1–3	10	МКР № 1	100
30 26 балів – підготовка і робота на семінарських заняттях (за результатами відповідей обраховується середньоарифметичний бал (додаються всі отримані оцінки, отримане число ділиться на кількість		60	

відповідей). 4 бали за систематичну підготовку до семінарських занять та активну участь у їх роботі (доповнення, виступи з повідомленнями, рефератами, рецензування відповідей і т. д.).			
---	--	--	--

Оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях за 12 бальною шкалою:

1–3 бали – незадовільна відповідь з конспектом або ксерокопіями;

4–6 балів – неповна відповідь на поставлене питання з конспектом без самостійного володіння матеріалом;

7–9 балів – повна відповідь, студент лише частково користується конспектом;

10–12 балів – самостійна, повна відповідь без використання конспекту, виявлене вміння аналізувати, порівнювати матеріал, робити висновки та узагальнення.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного

			складання)
--	--	--	------------

12. Список джерел

1. Акуленко В. Міжнародне право охорони культурної спадщини [Електронний ресурс] / В. Акуленко, О. Мельничук // Український щорічник міжнародного права : наук. альм. / Всеукр. громад. організація "Українська асоціація міжнародного права". – К., 2007. – С. 135–168. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ushchmp/2007/articles/2007-2-4-Akulenko-Melnychuk.pdf . – 28.02.13. – Назва з екрану.
2. Аристотель. Никомахова етика : Соч. : В 4 т. – М. : Мысль, 1983. – Т. 4. – С. 53–293.
3. Блощинська В. А. Етика : практикум : навч. посіб. / В. А. Блощинська ; Ін-т менеджменту та економіки "Галицька академія". – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 246 с.
4. Бралатан В. П. Професійна етика : навч. посіб. : для студ. ВНЗ / В. П. Бралатан, Л. В. Гуцаленко, Н. Г. Здирко ; М-во освіти і науки України, Вінниц. держ. аграр. ун-т. – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 252 с.
5. Булах Ю. Проблеми оцінки автентичності культурних цінностей із золотого скіфського періоду [Електронний ресурс] / Ю. Булах // Товари і ринки. – 2010. – № 1. – С. 90–97. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tovary/2010_1/13.pdf. – 28.02.13. – Назва з екрану.
6. Василевська Т. Українські культурні особливості етики державного службовця // Українознавство. – 2008. – № 3. – С. 116–119.
7. Дробницький О. Понятие морали / О. Дробницький. – М. : Наука, 1974. – 388 с.
8. Етика : навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська, М. Б. Ценко ; М-во освіти і науки України ; за ред. В. О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 224 с.

9. Етика : навчальний посібник / Уклад. Фортова О. І., Лінчук О. М., Шинкаренко О. В., Єфіменко В. В. – К.: Либідь, 1992. – 328 с.
10. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко, С. П. Гриценко, Т. Д. Іщенко, Т. Ф. Мельничук ; М-во освіти і науки України. – К. : Центр учб. л-ри, 2007. – 344 с.
11. Етика ділового спілкування : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. Г. Воронкова, А. Г. Беліченко, В. В. Мельник, М. А. Ажажа ; М-во освіти і науки України. – Л. : Магнолія, 2009. – 312 с.
12. Єфімчук Н. І. Культура етикету керівника – наука спілкування / Н. І. Єфімчук // Вісник / [редкол.: І. В. Бойченко (голова редкол.) та ін.]. – К., 2007. – Вип. 1. – С. 59–60.
13. Закон України про музеї та музейну справу // Відом. Верховної Ради України. – 1995. – № 25. – С. 191.
14. Закон України про Національний архівний фонд та архівні установи (2001) // Хрестоматія з архівознавства : навч. посіб. / М-во освіти і науки України ; упоряд.: Г. В. Боряк [та ін.]. – К., 2003. – С. 164–183.
15. Закон України про охорону культурної спадщини // Відом. Верховної Ради України. – 2000. – № 39. – С. 333.
16. Золотухина-Аболина. Курс лекцій по етике / Золотухина-Аболина. – Ростов н/Д : Феникс, 1999. – 384 с.
17. Золотухина-Аболина. Современная этика: истоки и проблемы : учеб. для вузов / Золотухина-Аболина. – Ростов н/Д : МарТ, 2000. – 442 с.
18. Золотухін С. В. Моральність, етика та суспільство: сутність і співвідношення змісту категорій в адміністративно-правовому контексті [Електронний ресурс] / С. В. Золотухін // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. / Донецький юрид. ін-т. – Донецьк, 2011. – № 4. – С. 1–19. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc%5Fgum/pppd/2011_4/index.htm. – 28.02.13.
– Назва з екрану.

- 19.Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування : навч. посіб. / В. Я. Зусін ; М-во освіти і науки України. – 2-е вид., перероб. і доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 220 с.
- 20.Іванченко Н. Фонд розшуку культурних цінностей / Н. Іванченко, В. Тригуб // Музеї України. – 2008. – № 2. – С. 1.
- 21.Інструкція про порядок визначення оціночної страхової вартості пам'яток Музейного фонду України: Наказ Міністерства культури і мистецтв України № 325 від 13.07.1998 р.// Музеї України. – 2011. – № 1. – С. 4–5.
- 22.Кант И. Лекции по этике. – М.: Республика, 2000. – 431 с.
- 23.Кодекс музейної етики від ICOM. Переклад з англійської І. Б. Коновалової і О. С. Климишина за рекомендацією ICOM з видання: ICOM code of ethics for museums. – Paris: The Sans, 2006. – 16 р. Текст українською опубліковано у виданні: Наукові записки Державного Природничого музею. – Випуск № 23. – Львів, 2007. – С. 3–16.
- 24.Копієвська О. Р. Загальні засади правового регулювання музейної справи в Україні / О. Р. Копієвська // Наше право. – 2008. – № 1. – С. 51–55. – Бібліогр.: 7 назв.
- 25.Кропоткин П. Этика. – М.: Политиздат, 1991. – 496 с.
- 26.Макарова Л. Н. Проблемы сотрудничества между музеями / Л. Н. Макарова // Справ. рук. учреждения культуры. – 2010. – № 1. – С. 94–97.
- 27.Малахов В. А. Етика : курс лекцій : навч. посіб. / В. А. Малахов. – 6-е вид. – К. : Либідь, 2006. – 384 с.
- 28.Малахов В. Етичний кодекс ученого: аксіологія і прагматика // Вісник НАН України. – 2009. – № 5. – С.12–19.
- 29.Малахов В.А. Етика: Курс лекцій : Навч. посіб. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
- 30.Миролюбенко Г. А. Інформаційна етика в просторі сучасних комунікативних процесів (філософсько-етичний аналіз) : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.07 / Миролюбенко Г. А. ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 14 с.

- 31.Мовчан В. С. Етика : навч. посіб. / В. С. Мовчан ; М-во освіти і науки України. – 3-є вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2007. – 484 с.
- 32.Мовчан В. С. Історія і теорія етики : курс лекцій : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. С. Мовчан. – 2-е вид., допов. – Л. : [б. в.], 2005. – 488 с.
- 33.Мовчан В. С. Історія і теорія етики. Курс лекцій : навч. посібник / В. С. Мовчан. – Дрогобич: Коло, 2003. – 488 с.
- 34.Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця" № 214 від 04.08.2010. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>. – Назва з екрану.
- 35.Нападиста В. Г. Історія етики в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) : Посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Нападиста. – К. : Либідь, 2004. – 239 с.
- 36.Палеха Ю. І. Ділова етика. Навч.-метод. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2004. – 350 с.
- 37.Палеха Ю. І. Етика ділових відносин / Ю. І. Палеха. – К. : Кондор, 2008. – 356 с.
- 38.Переміщення культурних цінностей через державний кордон та їх реституція як складова частина позитивного іміджу України // Проблеми збереження музейної та архівної спадщини в сучасній Україні в контексті втрат Львівського архіву : допом. матеріали до "круглого столу" / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – К., 2005. – С. 108–112.
- 39.Півень А. Етика державного службовця. Методичний посібник. – Одеса, 2010. – 11 с.
- 40.Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Положення про Музейний фонд України» від 3 листопада 2010 року. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1007-2010-п>. – Назва з екрану.
- 41.Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження методики грошової оцінки пам'яток» від 26 вересня 2002 року. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1447-2002-п>. – Назва з екрану.

42. Про внесення змін до Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 29. – С.392.
43. Пуликов І. В. Деятельность российских корпоративных отраслевых музеев / И. В. Пуликова // Справ. рук. учреждения культуры. – 2010. – № 6. – С. 15–23.
44. Рудакевич М. Етико-психологічні засади формування етичної поведінки державних службовців у професійній діяльності // Статистика України. – 2006. – № 2. – С. 85–89.
45. Савельєв В. П. Етика : навч. посіб. / В. П. Савельєв ; М-во освіти і науки України. – 2-е вид., випр. – Л. : Магнолія, 2008. – 242 с.
46. Соловьев В. Смысл любви. Сочинения: В 2 т. – М. : Мысль, 1990. – Т. 2. – С. 493–547.
47. Ткаченко Т. О. Міжнародна рада музеїв (ICOM). – Режим доступу : <http://artmuzeum.kr.ua/pro-muzej/konferenczii/konferenciya-osnovi-suchasnogo-muzejnogo-menedzhmentu/tkachenko-t.o.-direktor-kirovogradskogo-oblasnogo-xudozhnogo-muzeyu.html>. – Назва з екрану.
48. Тофтул М. Г. Етика : навч. посіб. для студ. ВНЗ / М. Г. Тофтул. – К. : Академія, 2005. – 414 с.
49. Тригуб В. Врятувати замок Попова : [Запорізька обл.] / В. Тригуб // Музеї України. – 2007. – № 4. – С. 2–3.
50. Фром Э. Психоанализ и этика / Составитель С. Я. Левит. – Москва: Аст, 1998. – 568 с.
51. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування : навч. посіб. / І. М. Цимбалюк ; М-во освіти і науки України. – К. : Професіонал, 2004. – 300 с.
52. Четверікова Л. Соціальна етика як елемент структури соціальної держави / Л. Четверікова // Наук. вісн. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія / Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2005. – Вип. 2. – С. 17–24.

- 53.Шестаков В. А. Квалификационные группы должностей музейных работников: спорные моменты / В. А. Шестаков // Справ. рук. учреждения культуры. – 2008. – № 10. – С. 79–86.
- 54.Шестаков В. А. Процедура включения культурных ценностей в состав Музейного фонда РФ / В. А. Шестаков // Справ. рук. учреждения культуры. – 2009. – № 6. – С. 5–19.
- 55.Ширко К. Н. Нормативно-правовое регулирование музейного дела : [опыт Томской обл.] / К. Н. Ширко, Я. В. Малышев // Справ. рук. учреждения культуры. – 2009. – № 11. – С. 35–42.
- 56.Электронный банк музейных коллекций // Справ. рук. учреждения культуры. – 2008. – № 5. – С. 21–22.
- 57.Юмашева Ю. Ю. Идентификационная маркировка предметов музейного хранения / Ю. Ю. Юмашева // Справ. рук. учреждения культуры. – 2009. – № 7. – С. 24–32.